

SALALAŠKE SMERNICE ZA UPRAVLJANJE JAVNIH ARHEOLOŠKIH NAJDIŠČ

Sprejeto na 19. srečanju Generalne skupščine ICOMOS,
New Delhi, Indija, 15. decembra 2017

PREAMBULA SMERNICAM

Arheološka najdišča so pod zakonitim nadzorom deležnikov v državi in regiji, kjer se ta nahajajo. Smernice, ki naj bi jih upoštevali, so predlogi tistim deležnikom, ki se odločijo za odprtje arheološkega najdišča za javnost. *Smernice niso predvidene kot predpisi ali standardi, saj številni udeleženci, ki so sodelovali pri razvoju teh smernic, javno nasprotujejo preoblikovanju smernic v predpise in standarde.* Predlogi v teh smernicah izhajajo iz skupnih izkušenj tistih, ki so sodelovali pri upravljanju javno dostopnih arheoloških najdišč v mnogih državah in različnih regijah po vsem svetu. Ponujajo jih z vedenjem, da je vsaka država in regija drugačna in da kulturna raznolikost bogati življenje vsega človeštva. Vsi predlogi, pripravljene v teh smernicah, niso usklajeni z regionalnim in lokalnim kulturnim upravljanjem arheoloških najdišč, predvsem tistih, ki so javno dostopni, zato se jih lahko spreminja. Arheološka najdišča v sistemih nacionalnih parkov po vsem svetu in predvsem najdišča svetovne dediščine predstavljajo poseben izziv, saj jih turistična industrija trži kot vodilne destinacije. To je postalo jasno v desetletjih po ratifikaciji Konvencije o varstvu svetovne naravne in kulturne dediščine. Od takrat se podobne težave vztrajno pojavljajo na arheoloških najdiščih, odprtih za javnost. Te smernice so namenjene zmanjšanju verjetnosti, da se takšni problemi razvijejo in postanejo nepopravljivi na arheoloških najdiščih, odprtih za javnost.

NAMENI IN CILJI SMERNIC

Nameni teh smernic so:

- Prepoznavanje raziskav, potrebnih za oceno izvedljivosti vzpostavitve sistemov in okvirov trajnostnega upravljanja arheoloških najdišč, ki so ali najverjetneje bodo odprta javnosti; in
- vodenje razvoja trajnostnega sistema upravljanja s sklicevanjem na tako oceno izvedljivosti.

Končne cilje teh smernic lahko povzamemo na naslednji način:

- Ohranjanje in vzdrževanje arheoloških značilnosti, materialov in najdišč v kontekstu, dokler jih ni mogoče preučiti na znanstveni način;
- Zagotavljanje modelov dobrih praks trajnostnega upravljanja (vključno z uporabo) kulturnih in naravnih virov arheoloških najdišč, odprtih za javnost;
- Uporaba arheoloških najdišč, odprtih za javnost, za povečanje zavesti javnosti o vrednosti kulturne raznolikosti in moči medsebojnih povezav med kulturami na načine, ki so koristni vsem;
- Zagotoviti je treba, da arheološka najdišča prispevajo k trajnostnemu razvoju z ohranjanjem in sanacijo ekoloških funkcij, kjer je to potrebno, ter z zagotavljanjem

priložnosti in podpore lokalnemu prebivalstvu v smislu gospodarskih koristi, ki pa naj ne spodbujajo socialnih razlik.

Arheološka najdišča vsebujejo materialne dokaze, ki nas ob znanstvenem preučevanju lahko seznanijo z zgodovino človeštva; na takšen način so, v poetičnem jeziku Beneške listine ICOMOS iz leta 1964, »prežeta s sporočili iz preteklosti«. Obisk arheološkega najdišča nam tako neposredno posreduje človeško preteklost, česar ni mogoče zagotoviti z drugimi sredstvi. Torej bi morale biti izkušnje obiska arheološkega najdišča na razpolago čim širšemu krogu občinstva, pod pogojem, da ta ne ogroža ali uniči fizičnih ostankov iz preteklosti. Medtem ko lahko nadzemne strukture vizualno popravimo, zgodovinska in znanstvena vrednost arheološkega najdišča v celoti temelji na zmožnosti raziskav izvirnega materiala v njegovi prvobitnosti; to arheološka najdišča ločuje od vse druge dediščine.

Obisk arheološkega najdišča lahko nadgradi širok razpon koristi, na družbenem, ekonomskem in kulturnem nivoju dediščine. Javno, vestno predstavljena dediščina bogati naše razumevanje neprekinjenega odnosa med ljudmi in naravo kot tudi skupne in različne načine, na katere se ljudje organizirajo in sodelujejo z drugimi skupinami. To so ključna sodobna vprašanja. Dediščina ima temeljno vlogo pri razvoju kolektivne identitete. Kadar je dediščina uporabljena za podporo razlag v korist določenih skupin, se raziskave dediščine, ki izhajajo iz arheoloških raziskav in njihovih materialnih dokazov, lahko prav tako uporabi za izpodbijanje teh razlag.

Javno dostopna arheološka najdišča lahko prinesejo gospodarsko korist, ki deluje trajnostno in hkrati netrajnostno. Trajnostno upravljanje arheoloških najdišč, ki so odprta za javnost, zahteva razumevanje, kako javna dostopnost in izkušnje pripomorejo k varovanju takšnih najdišč. Trajnostno upravljanje zahteva tudi jasno opredelitev, kako lahko razvoj javnega dostopa tem najdiščem škodi. Že po definiciji nevezdržno izkoriščanje ogroža najdišča, ki so odprta za javnost, in onemogoča prizadevanja za predstavitev človeške zgodovine čim bolj objektivno in s tem na uporaben način.

Te smernice so namenjene vsem arheološkim najdiščem, ki so odprta javnosti, vendar imajo poseben pomen za najdišča, ki so povezana s programom svetovne dediščine. Prestiž, ki spremlja vpis na Seznam svetovne dediščine, privablja obiskovalce in lahko pomembno spodbuja gospodarski razvoj na lokalni ravni.

Vsako najdišče, vpisano na Seznam svetovne dediščine, vsebuje materialne ostanke, ki so področje raziskav arheologije. Najdišča svetovne dediščine vključujejo zgodovinska mesta, ki vsa vsebujejo arheološke ostanke zgodnejših »mest pod mestom«. Druga najdišča svetovne dediščine, vpisana na Seznam zaradi izjemne univerzalne vrednosti, lahko v sklopu naravne dediščine vsebujejo tudi arheološke ostaline. Relativno nove strukture in krajine, ki jih vidimo kot arhitekturno ali inženirsko delo, so tudi v interesu arheologije in sorodnih ved. Arheološka gradiva iz vseh najdišč, če so pravilno raziskana, lahko ponudijo podrobne in izjemne informacije, ki bogatijo vedenje o omenjenih mestih. Arheologija razkriva človeško zgodovino in človeške izkušnje iz preteklosti, ki so pomembne za sodobno življenje, med drugim z dokazi o družbenih, socialnih in gospodarskih konfliktih, kot tudi odmevno prekomerno izkoriščanje okolja. Ohranjanje arheološkega gradiva kot bistvenega arhiva informacij je morda še posebej pomembno na javno dostopnih

najdiščih, saj lahko znanstvene raziskave bistveno prispevajo k uveljavljenemu znanju in izpovednosti teh najdišč ter ga dopolnijo. Poleg tega bi morala biti vsa svetovna najdišča dediščine s svojo izjemno univerzalno vrednostjo, izjemnimi lastnostmi in svetovno prepoznavnostjo vzor trajnostnega upravljanja.

POTREBA PO TEH SMERNICAH

Te smernice izrecno upoštevajo potrebo po oceni izvedljivosti vzpostavitve trajnostnega

upravljanje arheoloških najdišč, ki so odprta za javnost, z vsaj toliko ali v nekaterih primerih celo več pozornosti in vloženega časa ter sredstev, kot so bila namenjena ocenjevanju primernosti zavarovanju kraja kot vrednote posebne omembe in pozornosti s strani javnosti. Obstaja mnogo koristnih dokumentov, ki obravnavajo množico vprašanj, povezanih z upravljanjem območij svetovne dediščine. Ker so ti dokumenti mednarodni, jih lahko uporabimo za namen teh smernic, nekatere tudi kot smernice za ostala arheološka najdišča. Tukaj predstavljene smernice so namenjene in lahko koristne predvsem za vsa arheološka najdišča, ki so odprta za javnost. Med njimi so tako izrecno prepoznana arheološka najdišča, ki so na Seznamu svetovne dediščine, ali tista, ki bodo vpisana na seznam (to so najdišča, ki so na poskusnem seznamu svetovne dediščine, ki so jo ustanovile države članice pogodbenice Svetovne konvencije o dediščini). Najdišča na seznamu svetovne dediščine bi morala ponuditi modele trajnostnega upravljanja, ki se jih lahko uporablja tudi drugod. Predstavijo lahko način vzpostavitve ustanov in programov, uporabnih za varstvo vseh območij kulturne in naravne dediščine, v skladu s cilji, predstavljenimi v členu V Konvencije o svetovni dediščini.

Mnoga najvidnejša in ikonična mesta na Seznamu svetovne dediščine, med drugim Petra, Machu Picchu, Angkor in Pompeji, so bila očitna izbira za vpis na Seznam svetovne dediščine. Nedvomno ustrezajo enemu ali več kriterijem v skladu z *Operativnimi smernicami za izvajanje Konvencije o svetovni dediščini* in vsi imajo izjemne univerzalne vrednosti. Vpliv vpisa in *izvedljivost* trajnostnega upravljanja pa v tistem času ni bil zadostno razumljen. Ostali kandidati za vpis na Seznam svetovne dediščine so nadaljevali s kandidaturami, vendar z neprimernimi študijami trajnostnega upravljanja razvoja ob pripravi dosjeja. V primerih, kjer izvedljivi okvir za trajnostno upravljanje ni bil pripravljen, je izjemna univerzalna vrednost, vključno s celovitostjo in avtentičnostjo nominiranega najdišča, ogrožena oz. ranljiva. Upravljanje samo po sebi je namreč eden od stebrov izjemne univerzalne vrednosti. Nespoštovanje ugotovitve izvedljivosti trajnostnega upravljanja pred omogočanjem dostopa javnosti na arheološka najdišča lahko vodi le do izčrpanja zakladnice znanstvenih in zgodovinskih informacij na arheoloških najdiščih in razvrednotenja izkušnje obiska teh najdišč.

Hitra vzpostavitev sistema upravljanja, potem ko je javnosti že omogočen obisk, je zelo težka naloga, posebno v primerih, ko se je bistveno povečalo število obiskovalcev (pogost pojav pri najdiščih, ki so vpisana na Seznam svetovne dediščine). V odsotnosti regionalnega načrtovanja in pomanjkljive podpore skupnosti t. i. coniranja, se pogosto pripeti, da razvoj degradira, velikokrat tudi z uničevanjem samega najdišča. To se lahko zgodi zelo hitro, poškodbe pa so nepopravljive. Ko so strukture in populacije v njih enkrat ustaljene, jih je skoraj nemogoče premestiti. Ti

problemi se še povečajo, če je omejen dostop do potrebnih tehnoloških, regulatornih, človeških in finančnih virov. Rezultati so prepogosto nezadovoljivi za vse deležnike.

Izvedljivost v tem kontekstu je odvisna od sposobnosti deležnikov, da ustrezno načrtujejo zaščito in varstvo najdišča ter razvoj objektov in storitev, ki jih zahtevajo obiskovalci.

To predpostavlja načrtovanje in vzpostavitev trdnega okvirja in sistema upravljanja. Upravljanje mora predvsem temeljiti na ustreznem poznavanju območja s strani vseh vpletenih. To vključuje vzpostavitev zmogljivosti za spremljanje, skupaj z regulativnimi programi in dejavnostmi, ki so usklajene s trajnostnim upravljanjem. Načrtovanje upravljanja in njegova vzpostavitev ne smeta biti povezana samo z najdiščem samim, temveč tudi z neposredno okolico in regijo, kjer je razvoj povezan z obiskovalci.

Smernice zagotavljajo časovni načrt za prepoznavanje in razvoj učinkovitih upravljaljskih ogrodij in sistemov ter potrebne izboljšave že obstoječih.

Oblikovanje sprejetih smernic za upravljanje arheoloških najdišč, ki so odprta javnosti, ima tudi strateški pomen. Številni državni in neprofitni razvojni programi pomoči so na voljo državam pogodbenicam in agencijam, ki iščejo pomoč za trajnostni gospodarski napredek. Upoštevanje odobrenih smernic lahko pomaga pri prijavi teh programov in nudi utemeljitev zahteve za financiranje in tehnično podporo. Razvoj večletnega načrta trajnostnega upravljanja arheološkega najdišča, ki je odprto za javnost, omogoča strukturo za uspešen razvoj.

PREDHODNI DOKUMENTI

Ta dokument upošteva dela ICOMOS iz preteklosti, predvsem v Ma'aganu leta 2002, in v celoti upošteva načela tega srečanja (Cleere 2010, 5), ki je kot bistvene elemente za celotno načrtovanje upravljanja opredelil naslednje:

- a temeljno skupno razumevanje lastninske pravice s strani vseh deležnikov;
- b cikel načrtovanja, izvajanja, spremljanja, ocenjevanja v povratnih informacij;
- c vključevanje partnerjev in deležnikov;
- d dodelitev potrebnih virov;
- e krepitev zmogljivosti; in
- f odgovoren, pregleden opis delovanja sistema upravljanja.

KONCEPT ARHEOLOŠKEGA PARKA

Za namene teh smernic je park opredeljen kot zaščiteno območje, dostopno javnosti in namenjeno uživanju ter izobraževanju. Ta opredelitev je združljiva s *Salalaškimi priporočili za arheološke parke in najdišča*, ki so bila sprejeta na prvi mednarodni konferenci ICOMOS o arheoloških parkih in najdiščih med 23. in 25. 2. 2015 v mestu Salala v Sultanatu Oman.

Salalaška priporočila svetujejo, da arheološki park vsebuje nadzemne in pod površinske arheološke ostaline in najdbe. Salalaška priporočila svetujejo tudi, da je treba arheološki park obravnavati »kot orodje varovanja arheoloških najdišč na eni strani in njihovi predstavitvi in interpretaciji ter kot sredstvo za razumevanje skupne preteklosti človeštva na drugi strani« (<http://whc.unesco.org/sl/news/1256>). Kot takšne je mogoče razumeti splošne cilje Svetovne konvencije o dediščini. Tako naj bi služil kot didaktični pripomoček, saj odraža koncept skupne zgodovine človeštva, in če je trajnostno upravljan, je lahko primer, kako dosežemo trajnostno upravljanje tudi na drugih ogroženih krajih, kjer je prisotna pomembna kulturna in naravna dediščina.

SMERNICE

1 Načrtovanje upravljanja

1.1 Popis in vrednotenje

Prizadevati si je treba za vključevanje stroškovno učinkovitih, neinvazivnih in nedestruktivnih tehnologij za popis in vrednotenje kulturnih in naravnih virov. Tehnologije naj na primer vključujejo neposredno odkrivanje najdišč in virov ter modeliranje distribucije najdišč in virov.

1.1.1

Kulturni viri. Popis in vrednotenje kulturne dediščine je prvi korak pri vzpostavitvi izvedljivosti trajnostnega sistema upravljanja arheoloških najdišč, značilnosti in krajin. Vrednotenje mora upoštevati ranljivost in ogroženost kot tudi pomembnost kulturne dediščine.

Upravljalci območja morajo:

1.1.1.1

Zadržati verodostojne, akreditirane in mednarodno priznane arheološke strokovnjake za pomoč pri identifikaciji in vrednotenju arheoloških najdišč, značilnosti, krajine in pripadajočih najdb; in

1.1.1.2

Zagotavljati dobro dokumentacijo, ki temelji na mednarodno uveljavljenih dobrih praksah, za terenske raziskave, dokumentacijo, vrednotenje in varstvo arheološke dediščine.

1.1.2

Naravni viri. Popis z vrednotenjem naravnih virov je prav tako pomemben kot popis kulturnih virov in mora biti izdelan tako, da bo ugotavljal okoljske spremembe, ki lahko ogrozijo arheološke vire in okoljske storitve, ki lahko koristijo lokalnemu prebivalstvu danes ali v prihodnosti.

Upravljalavec območja naj bi:

1.1.2.1

Obdržal pooblaščen, akreditirane in mednarodno priznane strokovnjake na ustreznih področjih. Popis naj bo celovit in izčrpen tudi za naravne vire in opredeli tiste, ki so ali bi lahko bili:

1.1.2.1.1 Ogroženi ali zelo ogroženi;

1.1.2.1.2 Osrednjega pomena širše krajine, katere del je arheološko najdišče, in zlasti tiste, ki so povezane z ohranjanjem arheoloških najdb in kontekstov;

1.1.2.1.3 Vključeni v okoliške storitve, ki so koristne za lokalno prebivalstvo.

1.1.3

Infrastruktura. Zagotoviti je treba posnetke obstoječega stanja in specifikacije ter trenutno stanje celotne infrastrukture, skupaj z znanim ali ocenjenim številom uporabnikov. Infrastruktura vključuje vse stavbe, komunalno opremo, ceste, komunikacijske mreže in sredstva za dostop in potovanja.

1.1.4

Območja tradicionalne uporabe. Treba je določiti območja tradicionalne uporabe. To so območja posebnega pomena za prebivalce nekega območja in njegove neposredne bližine, tudi tiste, ki se lahko štejejo za svete ali se uporabljajo za tradicionalne namene (npr. ogledne lope, poroke ali druga praznovanja in zbiranje zdravnih ter prehranskih rastlin).

Tisti, ki upravljajo arheološka najdišča za javnost, morajo:

1.1.4.1

Obdržati pooblaščen, akreditirane in priznane strokovnjake za tradicionalno uporabo območja za prepoznavanje in vrednotenje arheološke dediščine na takšnih območjih; in

1.1.4.2

Zagotoviti dobro dokumentirane in mednarodno priznane najboljše prakse za terenske študije, dokumentacijo, vrednotenje in zaščito arheološke dediščine na območjih tradicionalne uporabe.

1.2 Določitev mej območja in območij upravljanja

1.2.1

Meje območja. Bistveno je, da je predlagana meja arheološkega najdišča, ki bi ga bilo mogoče odpreti javnosti, natančno določena, kot je predlagana v popisu kulturnih in naravnih virov.

1.2.2

Velikost in konfiguracija najdišč. Najdišče mora biti zadostne velikosti in ustrezne konfiguracije, da sta mogoča in verjetna trajnostna zaščita virov in zadovoljstvo obiskovalcev (ob upoštevanju trenutnih in potencialnih vplivov virov, ki presegajo predlagane meje).

1.2.3

Upoštevanje stroškov. Značilnosti arheološkega najdišča ne bi smele izključevati učinkovitega vodenja in upravljanja z racionalnimi stroški, ki jih lahko nosijo stranke ali stranke s skrbniki, odgovornimi za najdišče.

Upoštevati je treba:

1.2.3.1

Trenutno in potencialno rabo območja znotraj meja najdišča in neposredne okolice ter zunaj varovalnega pasu;

1.2.3.2

Lastništvo zemljišč in zakonitih pravic do uporabe, vključno z morebitnimi spremembami;

1.2.3.3

Možnosti javnega dostopa in uporabe;

1.2.3.4

Stroške, povezane s pridobivanjem, razvojem, restavriranjem in vsakodnevnimi nalogami upravljanja;

1.2.3.5

Dostop (npr. poti do lokacije in od lokacij, orientacija, smer gibanja in storitve);

1.2.3.6

Analizo trenutnega uničenja arheoloških virov in vzrokov za to;

1.2.3.7

Trenutne in potencialne nevarnosti za arheološke vire;

1.2.3.8

Raven podpore lokalne in širše javnosti (npr. s strani gospodarstva, vlade in lastnikov zemljišč);

1.2.3.9

Družbene, politične, okoljske in gospodarske vplive na imenovanje; in

1.2.3.10

Način in stopnje, do katere bi bilo treba z ustanovitvijo javnega arheološkega najdišča izboljšati javne dobrine, kot so kakovost naravnega in socialnega okolja, izobraževanje, zdravstvene in varnostne storitve, ki bi se povečale z uporabo javnega arheološkega najdišča.

1.2.4

Vplivna območja: Meje vplivnega območja bi morale biti natančne in dobro dokumentirane.

1.2.4.1

Vplivno območje samo po sebi običajno ne zadostuje za zaščito pred posegi, zato se je treba pogajati in formalizirati sporazume s skupnostmi in vladnimi subjekti.

1.2.5

Podobmočja upravljanja; Znotraj vsakega območja je treba vzpostaviti podobmočja in za vsako določiti;

1.2.5.1

Želena uporaba;

1.2.5.2

Želene pogoje;

1.2.5.3

Bistvene storitve za obiskovalce;

1.2.5.4

Interpretativne teme (informacije, ki jih je treba predstaviti v vsakem podobmočju).

1.3 Ocena vplivov na okolje ali študija vpliva na okolje

1.3.1

Okoljevarstveni vpliv. Oceno vpliva na okolje ali študijo vpliva na okolje je treba izvesti za vse načrtovane razvojne posege, ki bi lahko vplivali na kakovost okolja.

1.3.2

Gospodarske posledice, ki vplivajo na okolje. Ocena vpliva na okolje ali študija vplivov na okolje mora vključiti ekonomsko analizo o potencialnih gospodarskih koristih in obveznostih, ki bi lahko nastale zasebnikom, poslovnim interesom, družbenim skupnostim ali lokalni, regionalni, nacionalni ali svetovni javnosti.

1.4 Načrt spremljanja

1.4.1

Načrt spremljanja. Načrt spremljanja mora določiti tehnologije, postopke, instrumente, kazalnike in standarde, ki bi jih morali spremljati:

1.4.1.1

Stanje kulturnih virov vseh vrst;

1.4.1.2

Stanje naravnih virov vseh vrst;

1.4.1.3

Število obiskovalcev, obtok in zadovoljstvo;

1.4.1.4
Družbeno zadovoljstvo; in

1.4.1.5
Stanje objektov in infrastrukture.

1.4.2

Prednostne naloge spremljanja. Predvidene naloge je treba določiti glede na to, kateri viri in izkušnje so:

1.4.2.1
Ključnega pomena za naravno in kulturno integriteto območja in za možnosti uživanja območja;

1.4.2.2
Bistvenega pomena za ohranitev usklajenosti s kriteriji, ki določajo izjemno univerzalno vrednost najdišča; in

1.4.2.3
Pomembni za splošni načrt upravljanja oziroma podoben dokument.

1.5 Načrt arheoloških raziskav

1.5.1

Načrt arheoloških raziskav. Načrt naj vsebuje prednostne naloge, ki bodo omogočile spremljanje stanja oz. motnje arheološkega najdišča v primeru naravnih nesreč (npr. poplave) kot tudi človeškega delovanja (npr. ropanje ali razvoj). V načrtu naj bi bile opredeljene arheološke raziskave, ki so pomembne za najdišče, in zlasti raziskave, ki obravnavajo vprašanja nujnosti raziskav terenske arheologije, sodobne okoljske politike in izboljšanja mednarodnih odnosov.

1.6 Interpretacijski načrt

1.6.1

Interpretacijski načrt. Pripraviti je treba interpretacijski načrt, ki ugotavlja interpretativne teme in podteme, ki najbolje služijo didaktični funkciji najdišča. Načrt je treba nadgraditi vsaj na vsakih pet let.

1.7 Objekti za upravljanje

1.7.1

Objekti za upravljanje. Objekti za upravljanje vključujejo strukture, komunalne storitve in opremo, potrebno za trajnostno upravljanje arheološkega najdišča.

Tisti objekti, ki so potrebni za zagotovitev ohranjanja celovitosti, pristnosti in značilnosti, povezanih s pomenom najdišča, morajo biti jasno določeni; poleg tega je treba določiti kriterije za takšne objekte.

1.8 Kadrovski načrt

1.8.1

Trajnostno upravljanje bo zahtevalo storitve različnih dobro usposobljenih ljudi. To po navadi vključuje znanstvenike in arheologe z ustreznimi izkušnjami na področju naravnih in kulturnih najdišč, osebje za vzdrževanje, administrativno osebje, ki je usposobljeno za oblikovanje proračuna in načrtovanje, predstavljavce najdišča, muzejske strokovnjake, kuratorje s predstavitvenimi izkušnjami, osebe za stike z javnostmi, izkušeno osebje za zdravstveno varstvo, varnostno službo, pomožne posameznike in upravitelje, ki uskladijo razvoj in usklajevanje potrebnih politik, programov in aktivnosti.

Potrebe po zaposlenih se spreminjajo; zato je treba razviti kadrovski načrt, ki bo seznanjen s popisom in vrednotenjem kulturnih in naravnih virov ter identificiral vrednost in ogroženost virov, kot tudi posebne cilje, povezane s predstavitvijo območja javnosti. Načrt bi moral vsebovati organizacijsko shemo, potrebne kvalifikacije za vsa zahtevana mesta kot tudi dolžnosti in odgovornosti za vsa zaposlene.

1.9 Načrt sodelovanja skupnosti

1.9.1

Načrt za sodelovanje v skupnosti. Načrt za sodelovanje s skupnostmi bi moral upoštevati, kako naj se deležniki opredelijo, razvrstijo in vključujejo.

1.10 Splošni načrt upravljanja

1.10.1 *Splošni načrt upravljanja.* Ob spoštovanje bistvenih elementov uspešnega upravljanja, kot je predstavljeno zgoraj in v nadaljevanju, je treba pripraviti splošni načrt upravljanja. Načrt bi moral določiti okvir, strukturo, sistem, politiko in ukrepe, ki bodo zagotovili trajnostno upravljanje. Za vsako dejanje je treba določiti merila uspešnosti, časovnico, kazalnike in proračun.

Splošni načrt upravljanja mora vsebovati vse gradivo, opisano v poglavjih od 1.1 do 1.9. Natančneje, vključiti mora tudi:

1.10.1.1 Finančni načrt, ki bi moral opisovati način določanja vstopnin in drugih pristojbin kot segment upravljanja, ter opredelitev tega;

1.10.1.2 Redni načrt vzdrževanja, ki bi moral vsebovati primerne programe, potrebe po zaposlenih, opremo in oskrbo ter zasnovo objekta;

1.10.1.3 Varnostni načrt, ki mora vsebovati protokole za odziv na nesreče, iskanje in reševanje in potrebe po medicinskih objektih;

1.10.1.4 Vključitev zgoraj navedenega kadrovskega načrta (1.9.), ki predstavlja potrebne zaposlitve in določa zahtevano izobrazbo, vloge in odgovornosti za vsakega posebej. Zaposlitveni načrt naj bi vseboval organigram.

2. Izvajanje upravljanja

2.1 Spremljanje

2.1.1

Spremljanje povratnih informacij sistema. Rezultati sistema za spremljanje in program spremljanja bi moralo vodstvo mesta uporabiti kot orodje za podporo odločanju. Odločitve, podprte s spremljanjem, bi morale vključiti vse vidike upravljanja in se ne omejevati samo na redno vzdrževanje in finančno vzdržnost; pridobivanje osebja in upravljanja; upravljanje; določitev mejnih zmogljivosti (ki se lahko sčasoma spreminjajo glede na zmogljivost upravljanja), omejitve možnih sprememb glede na sposobnost upravljanja in meje sprožitvenih stvari; ter politike, programe in dejavnosti, potrebne za učinkovito sodelovanje skupnosti.

2.2 Preglednost

2.2.1

Preglednost spremljanja in upravljanja. Deležnike lokalnih skupnosti, skupine mednarodnih organizacij, ki imajo interes do najdišča, je treba obveščati o vseh načrtih upravljanja, in dejavnostih, ki jih zanimajo. Rezultati spremljanja bi morali biti vedno dostopni vsem zainteresiranim stranem.

2.3 Mrežno povezovanje

2.3.1

Komunikacija in koordinacija med upravljavci strani. Priporočljivo je, da se predstavniki javnih arheoloških najdišč srečujejo redno, da bi si izmenjali in obravnavali vprašanja skupnega pomena ter pristope, programe in aktivnosti, ki lahko pomagajo pri reševanju vprašanj skupnega pomena.